

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ДЗВО
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти**

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ННІМП ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»
31 серпня 2023 року, протокол № 7
Голова вченої ради ННІМП ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»

Т. Є. Рожнова

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до виконання курсових робіт

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка»
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка**

Київ – 2023

УДК 378.147.091.313:378.22]:374.73(072)

Затверджено вченою радою
Навчально-наукового інституту менеджменту та
психології ДЗВО «Університет менеджменту
освіти»
(протокол № 7 від 31 серпня 2023 р.)

Рецензенти:

Рожнова Тетяна Євгенівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО
«Університет менеджменту освіти» НАПН України

Шолох Олена Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і методики викладання історії та
суспільних дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка.

**Методичні рекомендації до виконання курсових робіт для
здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-
професійної програми «Педагогіка вищої школи. Андрагогіка»
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01
Освіта/Педагогіка / укл. Н. О. Приходькіна. Київ: ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України, 2023. 29 с.**

Методичні рекомендації до виконання
курсів робіт © 2023 by [Приходькіна
Наталія Олексіївна](#) is licensed under [CC
BY-NC-ND 4.0](#)

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	4
2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	6
3. ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГ КУРСОВОЇ РОБОТИ	9
4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	11
5. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	14
6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ	15
ДОДАТКИ	18

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Виконання курсової роботи є однією із форм самостійної роботи здобувачів вищої освіти у ході освітнього процесу, що дозволяє визначити ступінь засвоєння ними теоретичного матеріалу та вміння його аналізувати і застосувати на практиці, підтверджувати грамотність та ерудицію.

Курсова робота – це творча робота індивідуального характеру, що виконується здобувачем вищої освіти самостійно та передбачає збір, систематизацію й узагальнення інформації з фахових джерел, обробку й аналіз статистичного та фактичного матеріалу щодо обраного предмета дослідження.

Метою написання курсової роботи є закріплення теоретичних знань здобувачів вищої освіти, вибір і поглиблене вивчення однієї з конкретних прикладних проблем, проведення аналізу обраного предмета дослідження, розроблення пропозицій і рекомендацій стосовно вирішення конкретно поставлених завдань та обґрунтування доцільності їх упровадження.

Завдання, які розв'язуються здобувачем вищої освіти у процесі написання курсової роботи, повинні бути спрямовані на досягнення поставленої мети та відповідати вимогам, які ставляться до такого виду робіт:

- 1) систематизація, поглиблення та закріплення теоретичних знань і практичних навичок з дисципліни, здобутих здобувачем у процесі навчання за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», освітньо-професійною програмою «Педагогіка вищої школи»;
- 2) розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження;
- 3) узагальнення та логічний виклад матеріалу;
- 4) обґрунтування результатів власного дослідження.

Тематика розробляється професорсько-викладацьким складом кафедри педагогіки, управління та адміністрування ННІМП ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» і затверджується на її засіданні. Здобувачу вищої освіти надається право вибору теми курсової роботи, а також можливість запропонувати власну тему. Курсова робота виконується при безпосередньому науковому і методичному керівництві професорсько-викладацького складу кафедри.

У результаті виконання і захисту курсової роботи здобувачі вищої освіти мають набути **загальних компетентностей (ЗК):**

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.
- ЗК2. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК7. Здатність до міжособистісної взаємодії.
- ЗК9. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
- ЗК10. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

- В процесі вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти мають набути **фахових компетентностей (СК)**:
- СК1. Здатність проектувати і досліджувати освітні системи.
- СК2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.
- СК3. Здатність враховувати різноманітність, індивідуальні особливості студентів у плануванні та реалізації освітнього процесу в закладі освіти.
- СК5. Здатність розробляти і реалізовувати нові освітні інструменти, проекти та інтегрувати їх в освітнє середовище закладу освіти.
- СК6. Здатність управляти стратегічним розвитком команди в педагогічній, науково-педагогічній та науковій діяльності.
- СК7. Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань.
- СК8. Здатність інтегрувати знання у сфері освіти/педагогіки та розв'язувати складні задачі у мультидисциплінарних та міждисциплінарних контекстах.
- СК9. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у освітній та дослідницькій діяльності.
- СК10. Здатність до андрагогічного супроводу освітнього процесу дорослих, спрямованого на сприяння особистісному та професійному розвитку різних категорій дорослих.
- СК11. Здатність до використання андрагогічно орієнтованих форм, методів, засобів та технологій навчання.

Здобувачі вищої освіти повинні отримати наступні очікувані програмні

результати навчання:

- РН1. Знати на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методологію відповідних досліджень.
- РН2. Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.
- РН6. Розробляти та реалізовувати інноваційні й дослідницькі проекти у сфері освіти/педагогіки та міждисциплінарного рівня із дотриманням правових, соціальних, економічних, етичних норм.
- РН9. Здійснювати пошук необхідної інформації з освітніх / педагогічних наук у друкованих, електронних та інших джерелах, аналізувати, систематизувати її, оцінюючи достовірність та релевантність.
- РН12. Знати особливості особистісного та професійного розвитку різних категорій дорослих.
- РН13. Вміти використовувати андрагогічно орієнтовані форми, методи, засоби та технології навчання.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

2.1. Виконання курсової роботи складається з таких основних етапів.

1. Підготовчий етап.

1.1. На цьому етапі відбувається вибір теми курсової роботи та погодження її з керівником. Тему курсової роботи студент обирає самостійно, керуючись затвердженою тематикою кафедри педагогіки, управління та адміністрування, яка має орієнтовний характер і періодично коригується та уточнюється з урахуванням змін, що спричиняються невинним розвитком сучасної теорії та практики управління освітою. Орієнтовний перелік тем курсової роботи подано у додатках (Додаток А). Рекомендована кафедрою тематика не обов'язково використовується як єдине джерело при виборі теми курсової роботи. Здобувач за узгодженням з науковим керівником має право запропонувати свою власну тему з обґрунтуванням доцільності її дослідження.

У процесі вибору теми студенту слід виходити з таких критеріїв:

- відповідність спрямованості вибраного напрямку своїм науковим і практичним інтересам;
- можливість отримання релевантної інформації, на базі якої буде виконуватись дослідження;
- узгодженість спрямованості дослідження з можливою темою майбутньої магістерської дипломної роботи.

Не допускається вибір двох однакових тем в одній академічній групі.

1.2. Визначення предметної області, мети, завдання та курсової роботи.

Мета і завдання виконання курсової роботи. Мету слід формулювати починаючи зі слів «Дослідити...», «Вивчити...», «Розробити...» і т.д.

Формулювання **об'єкта і предмета дослідження** є обов'язковим елементом вступу. **Об'єкт** – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження (проектування). **Предмет** – це те, що знаходиться в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження є категоріями наукового процесу і співвідносяться між собою як загальне і часткове. У об'єкті виділяється та його частина, що служить предметом дослідження. Саме на нього і спрямована основна увага випускника, саме предмет дослідження (проектування) визначає тему курсової роботи.

1.3. Складання плану курсової роботи, погодження його з керівником.

2. Основний етап.

2.1. Аналіз літературних джерел з обраної проблематики дослідження. Вивчення теоретичних, фактологічних, статистичних матеріалів, їх вторинний аналіз, якщо цього потребує специфіка навчальної дисципліни.

2.2. Систематизація та узагальнення матеріалу як результат роботи над літературними джерелами, фактологічними матеріалами.

2.3. Технічне оформлення тексту відповідно до вимог, що ставляться до курсових робіт, задача роботи керівників.

2. Заключний етап.

3.1. Доопрацювання тексту згідно із зауваженнями керівника.

3.2. Здача остаточного варіанту курсової роботи на кафедрі не пізніше, як за тиждень до захисту.

3.3. Підготовка до захисту (складання тексту доповіді та підготовка презентації).

3.4. Захист курсової роботи у призначений термін.

Дотримання запропонованого алгоритму дасть змогу здобувачу вищої освіти значно знизити трудоемність і підвищить ефективність виконання творчої роботи, позбавить від хибних кроків, забезпечить ефективне використання власного часу.

2.2. Складання плану курсової роботи.

Попереднє ознайомлення з літературними джерелами є основою для складання плану курсової роботи. План курсової роботи відображає логіку та основні проблеми дослідження в порядку їхнього розгляду автором. Він повинен бути чітким, логічним і послідовним, що можливо тільки за умов попереднього ознайомлення з літературними джерелами з теми. Варто зазначити основні акценти курсової роботи, окреслити коло питань, які розглядатимуться в окремих розділах та підрозділах, їх послідовність.

План погоджується з керівником, має динамічний характер і в процесі роботи може змінюватися.

2.3. Підбір та опрацювання літературних джерел.

Підбір літератури та складання списку бібліографії з обраної теми курсової роботи рекомендується розпочати з вивчення тих наукових та періодичних видань, які рекомендовані до теми роботи.

Пошук літературних джерел здійснюється за допомогою:

- бібліотечних каталогів (систематичного та алфавітного);
- репозитарію електронної бібліотеки Національної академії педагогічних наук України (<https://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/edu=5Fmanad=5Funiver/>);

- репозитарію наукової бібліотеки ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (<http://umo.edu.ua/scientific-library>);

- спеціальних оглядів нової літератури наукових бібліотек;

- каталогів з оглядом авторефератів та текстів кандидатських та докторських дисертаційних робіт;

- збірників наукових та науково-практичних конференцій;

- спеціалізованих наукових журналів;

- офіційних сайтів спеціалізованих державних та недержавних установ, що містять статистичні дані. Наприклад, сайт Державної служби статистики України (<http://www.ukrstat.gov.ua>), Міністерства освіти і науки України (<https://mon.gov.ua>) та ін;

- офіційних сайтів соціологічних дослідницьких інституцій України. Наприклад, Інститут соціології НАН України (<https://i-soc.com.ua>), Український інститут соціальних досліджень (<http://www.uisr.org.ua>),

Київський міжнародний інститут соціології (<https://www.kiis.com.ua>), центр Разумкова (<http://razumkov.org.ua>) та ін.

– інформації з всесвітньої мережі Інтернет.

Поглиблене вивчення джерел доцільно починати з розгляду найновіших публікацій, оскільки в них висвітлюються останні досягнення в галузі теорії та практики управління освітою. Спочатку доцільно приділити увагу науковим виданням монографічного характеру, підручникам та посібникам відповідного спрямування, що вийшли друком за останні роки, а вже потім ознайомитися з публікаціями у тематичних журналах. Особливу увагу слід приділити періодичним виданням як друкованим, так і електронним, де оперативно публікуються результати досліджень фахівців з досліджуваної теми. Незрозумілі наукові терміни, що зустрічаються при опрацюванні літературних джерел, варто з'ясувати за допомогою довідників, енциклопедій, словників або консультацій у викладача.

Після детального опрацювання літературних джерел можливе коригування плану курсової роботи, який необхідно повторно підготувати та узгодити з науковим керівником. Протягом всього періоду написання курсової роботи необхідно хоча б один раз на тиждень консультуватись з своїм науковим керівником безпосередньо або он-лайн.

2.4. Написання та оформлення курсової роботи.

Написання тексту курсової роботи передбачає наявність продуманої логіки викладу, системи аргументів для доказу основної думки. Необхідно пам'ятати, що не допускається дослівне копіювання, переписування прочитаної літератури. Виклад має вестися самостійно, своїми словами та свідчити про те, що автор розібрався в суті розглянутих питань, має свою точку зору і вміє її викласти так, щоб було зрозуміло іншим. Це не виключає можливості цитування, проте кожна цитата повинна оформлятися відповідним чином.

Виклад матеріалу здійснюється в безособовій формі, без використання займенників «я» і «ми». Необхідно домагатися точності та ясності мови, чіткості думки, логічної послідовності, доказовості та аргументованості. Особливу увагу необхідно приділити формулюванню основних положень дослідження, теоретичних висновків і практичних рекомендацій (за їх наявності).

Виклад матеріалу повинен вестися грамотною мовою, без стилістичних, синтаксичних та орфографічних помилок. Стиль викладу – науковий. Висновки, посилання на літературні джерела, примітки оформляються у відповідності з існуючими правилами. Якість курсової роботи підвищується, якщо вона містить ілюстративний матеріал (схеми, діаграми, таблиці тощо), який може бути розміщений як в основному тексті, так і в додатках.

При написанні та оформленні курсової роботи необхідно уникати всього того, що знижує її науково-теоретичний рівень внаслідок:

- неактуальності обраної теми;
- описового (не аналітичного) характеру викладу;

- відсутності результатів практичної складової роботи (за винятком робіт теоретичного та методологічного спрямування);
- відсутності узагальнень, висновків;
- застарілого фактологічного матеріалу;
- слабкої аргументації основних положень, порушення логіки викладу;
- ненаукового стилю і мови викладу (публіцистичного, побутового, розмовного);
- відхилення від теми;
- порушення стандартів написання та оформлення;
- відсутності обов'язкових структурних елементів;
- неправильного оформлення довідкового апарату, в тому числі підпорядкованих виносок, стилістичних помилок, невиправлених друкарських помилок.

Написання висновків у курсовій роботі передбачає формулювання основних результатів проведеної в процесі написання курсової роботи науково-пошукової діяльності відповідно з тематикою досліджуваних проблем, означення тенденцій, прогнозів, гіпотез.

Готова курсова робота надсилається науковому керівнику в електронному чи друкованому вигляді. При необхідності робота повертається здобувачу на доопрацювання або ж схвалюється науковим керівником до друку.

Кінцевим етапом є підготовка доповіді та захист курсової роботи.

Курсову роботу, оцінену науковим керівником позитивно, здобувач захищає перед комісією. На захисті здобувач повинен розкрити основний зміст роботи, обґрунтувати свій погляд, відповісти на запитання рецензента і членів комісії. Захищені курсові роботи здаються й зберігаються на кафедрі протягом одного календарного року з моменту захисту. По закінченню одного календарного року з дня захисту курсових робіт, вони підлягають знищенню згідно з актом відповідної комісії.

3. ЗМІСТ, СТРУКТУРА ТА ОБСЯГИ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Курсова робота є документом із визначеною структурою та встановленими вимогами до змісту й оформлення. Під структурою курсової роботи слід розуміти склад та обсяг її структурних елементів/ частин, які в роботі представляються у вигляді розділів та підрозділів/параграфів. Розуміння структури роботи важливе вже на етапі вибору теми та розроблення плану її написання.

Структура курсової роботи включає такі послідовно розташовані обов'язкові елементи з зазначеним у дужках обсягом:

- 1) титульна сторінка;
- 2) зміст;
- 3) вступ;
- 4) основна частина;
- 5) висновки;

- 6) список використаних джерел;
- 7) додатки (за необхідністю).

Основними структурними елементами курсової роботи є вступ, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки.

Загальний обсяг курсової роботи, як правило, становить від 35 до 40 сторінок основного тексту. Обсяг окремих зазначених вище частин курсової роботи повинен бути в межах встановлених нормативів. Обсяг додатків не нормується і до загального обсягу курсової роботи не зараховується.

Титульна сторінка містить інформацію про заклад освіти, у якому виконувалася робота, назву навчальної дисципліни, з якої виконується курсова робота, назву теми, вихідні персональні дані про виконавця роботи та посаду, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали керівника курсової роботи, дані щодо складу комісії з прийому захисту курсової роботи. Титульна сторінка не нумерується, проте враховується в загальній нумерації.

У **вступі** до курсової роботи (2-3 сторінки) стисло характеризується сучасний стан розроблення проблеми та питань, що потребують вирішення, обґрунтовується актуальність теми, чітко визначаються мета та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, вказується рівень опрацювання проблеми у вітчизняній і зарубіжній науці та практиці, виділяються дискусійні питання.

В **основній частині** (загальним обсягом до 30 сторінок) глибоко та всебічно розкривається сутність обраної теми, її найважливіші питання та проблеми. Тут необхідно показати, як досліджувана проблема з позицій сучасності висвітлена в літературі, викласти сутність існуючих підходів до її вирішення, здійснити її критичний аналіз, провести порівняння та сформулювати власний погляд. У цій частині курсової роботи здобувач вищої освіти повинен продемонструвати свої знання з питань, що досліджувалися, уміння узагальнювати матеріали, послідовно їх викладати, робити висновки, обґрунтовувати свої пропозиції та рекомендації. Викладення матеріалу основної частини повинне бути стислим, логічним і аргументованим.

Основну частину курсової роботи рекомендується поділити на три параграфи обсягом 8–10 стор. кожна. Кожен параграф курсової роботи необхідно закінчувати короткими висновками обсягом 1-2 сторінки, які мають містити: формулювання короткої суті результату дослідження, новизни результату, практичної цінності отриманого результату.

У *висновках* (2-3 сторінки) у стислому вигляді мають бути подані результати проведених досліджень, узагальнення пропозицій та визначено, якою мірою вирішені завдання та досягнуто мету курсової роботи, що були сформульовані у вступі. Висновки повинні логічно впливати зі змісту викладеного матеріалу, бути самостійними й конструктивними. Важлива вимога до висновків – їх стислість та обґрунтованість.

Список використаних джерел повинен містити щонайменше 30 позицій (з іноземними джерелами та посиланнями на електронні ресурси). Найбільш доцільним є спосіб розміщення літературних джерел у порядку, в якому

прізвища авторів і назви (якщо автор не зазначений) розміщуються за алфавітом. Література, яка була використана при виконанні курсової роботи і на яку є посилання в тексті роботи, оформлюється в загальноприйнятому порядку з послідовною нумерацією джерел.

У *додатки (за необхідності)*, обсяг яких не обмежується, рекомендується включати додаткові ілюстрації або таблиці; матеріали, які через великий обсяг або форму подання не можуть бути внесені до основної частини (оригінали фотографій, тести, використані анкети, матеріали, розроблені в процесі виконання роботи тощо).

Додатки позначають великими літерами української абетки, починаючи з А, за винятком літер І, Є, І, І, Й, О, Ч, Ї. Після слова «Додаток» друкують літеру, що позначає його послідовність. Допускається позначення додатків літерами латинської абетки, за винятком літер І та О.

У разі повного використання літер української та латинської абеток допускається позначення додатків арабськими цифрами. Якщо в роботі один додаток, то він позначається «Додаток А».

Кожний додаток слід починати з нової сторінки із зазначенням слова «Додаток» і його позначенням з вирівнюванням по правому краю.

Параграфи та окремі питання курсової роботи повинні бути чітко визначені, викладені у логічній послідовності і конкретизовані. Таблиці, ілюстративний матеріал, додатки мають бути змістовними та оформленими відповідно до стандартів виконання письмових робіт.

4. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Текст курсової роботи має бути належним чином оформлено – як стилістично, так граматично і технічно.

Курсова робота друкується за допомогою комп'ютерного набору з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм). Шрифт друку повинен бути чітким. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою. Перенесення слів у тексті роботи не допускається. Текст роботи повинен бути вчитаний як студентом, так і науковим керівником. Не вчитаний текст з лексичними та орфографічними помилками є неприпустимим.

Комп'ютерний набір тексту повинен передбачати:

- текстовий редактор – WORD, вирівнювання – по ширині;
- шрифт Times New Roman;
- кегель шрифту (розмір) – 14;
- міжрядковий інтервал 1,5 (30 рядків на сторінку);
- абзацний відступ повинен бути однаковим по всьому тексту роботи і має становити 1,25 см.

Поля тексту: ліве – 25 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм.

При оформленні тексту курсової роботи заголовки структурних частин «ВСТУП», «НАЗВА ПАРАГРАФУ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту з абзацного відступу. Переноси слів у заголовках не

дозволяються. Крапки наприкінці заголовків не ставляться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, то їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати одному рядку.

Кожну структурну частину курсової роботи (вступ, параграф, висновки, список використаних джерел, додатки) потрібно починати з нової сторінки.

Параграфи нумеруються арабськими цифрами 1, 2, 3. Вступу, висновкам, списку використаних джерел, додаткам порядковий номер не присвоюється. За потреби, у роботі можуть бути пункти, які у межах кожного параграфу нумеруються окремо, наприклад 1.1., 1.2. або 2.1., 2.2. тощо. Нумерація сторінок починається зі змісту під номером 2, не включаючи в загальну нумерацію титульний лист. Номер сторінки проставляється арабськими цифрами у верхній правій частині.

Текст курсової роботи повинен бути чітким та не допускати різних тлумачень. Терміни повинні відповідати діючим стандартам, а при їх відсутності слід використовувати терміни в загальноприйнятій науковій літературі.

Абревіатури у курсовій роботі дозволяються після першого згадування повної назви. У першому випадку її зазначають у дужках. Наприклад, заклад загальної середньої освіти (ЗССО).

На інформацію, запозичену з інших джерел, а також на цитати, наведені в тексті, обов'язково мають бути зроблені посилання. Посилання даються одразу після закінчення цитати у квадратних дужках, де зазначається порядковий номер джерела в списку літератури та відповідна сторінка джерела (наприклад [4, с. 35]).

Текст цитати починається і закінчується лапками й наводиться в тій граматичній формі, в якій його подано в джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Лапки повинні бути одного стилю: «».

У роботі також доцільно розрізняти тире та дефіс. Зокрема, тире позначається символом « – » і відділяється з обох боків пробілами, у то й час як дефіс позначається символом «-» і не відділяється від слів. Наприклад, «Андрагогіка – науково-методична основа підготовки здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня».

Для оформлення нумерованих списків з крапкою, кожен пункт списку має бути окремим реченням, починається з великої літери і наприкінці нього ставиться крапка (наприклад, 1. Методи навчання.).

Зазначаючи в тексті роботи прізвище та ініціали дослідників, необхідно дотримуватись одного стилю: Г.В. Іваненко, С.В. Петренко або Г. Іваненко, С. Петренко. Між прізвищем та ініціалами (слідкуючи, щоб вони лишились в одному рядку) необхідно використовувати нерозривний пробіл.

Текст наукової роботи не повинен містити риторичних запитань, вигуків, розмовних конструкцій типу «між іншим», «принагідно зауважимо», «хочеться додати до сказаного» тощо. Не допускається виклад матеріалу від першої особи: «Я спостерігав», «Я вважаю», «Мені здається», «На мою думку». У курсовій роботі автор відображає думку групи людей, наукової

школи чи напрямку, тому потрібно вживати займенник «ми» або безособову форму дієслова «нами».

Ілюстрації (рисунок, схеми, графіки, діаграми) і таблиці варто наводити в роботі безпосередньо після тексту за першою згадкою або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах кожного параграфу. Наприклад: «Рис. 2.1» означає перший рисунок в другому параграфі, «Рис. 3.3» – третій рисунок в третьому параграфі. Номер рисунка, його назва і пояснювальні підписи розміщуються послідовно під ним жирним шрифтом. Ілюстрацію, розміри якої більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках.

Наприклад:

Рис. 1.1. Піраміда А. Маслоу

У таблицях наводяться цифрові дані. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту жирним шрифтом. Назва і слово «Таблиця» починаються з великої літери. Слово «Таблиця» друкують курсивом праворуч, над правим верхнім кутом заголовка таблиці один раз, на інших сторінках пишуть «Продовження табл....», якщо таблиця не завершується однією сторінкою. Нумерують таблиці послідовно в межах кожного параграфу. Наприклад: «Таблиця 1.1» означає перша таблиця в першому параграфі, «Таблиця 3.4» – четверта таблиця в третьому параграфі.

Наприклад:

Таблиця 3.4.

Порівняння педагогічної та андрагогічної моделей навчання

Параметри	Педагогічна модель	Андрагогічна модель
Самосвідомість здобувача	Відчуття залежності	Усвідомлення зростаючої самокерованості
Досвід здобувача	Мала цінність	Потужне джерело навчання
Застосування одержаних знань	Відстрочене, відкладене	Негайне

Список використаних джерел повинен мати суцільну нумерацію. Використані джерела можна розміщувати за абеткою (за першою літерою прізвища автора або першого слова заголовка). Бібліографічний опис списку використаних джерел в індивідуальному завданні повинен оформлятися з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015, що набрали чинності з 01 липня 2016 р.

Рукопис комплектується в такій послідовності:

1. Титульний аркуш (Додаток Б).
2. Зміст (Додаток В).
3. Вступ (Додаток Г).
4. Основна частина.
5. Висновки.
6. Список використаних джерел (Додаток Д).
7. Додатки (за необхідністю).

Завершена робота підшивається в спеціальну папку.

5. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Згідно з графіком виконання курсової роботи здобувач вищої освіти зобов'язаний подавати роботу керівнику на перевірку частинами у встановлені терміни. Після завершення написання роботи здобувач вищої освіти не пізніше двох тижнів до дня захисту подає оформлену курсову роботу науковому керівникові для одержання від нього зворотнього зв'язку з попередньою оцінкою роботи.

Дату і час захисту курсової роботи встановлює кафедра заздалегідь і в термін не менше трьох тижнів до дати захисту доводить до відома всіх здобувачів вищої освіти.

Умови недопущення курсової роботи до захисту є такими:

- робота подана керівнику на перевірку з порушенням термінів, установлених регламентом, без поважних причин;
- тема курсової роботи була переформульована здобувачем вищої освіти без відповідного погодження;
- структура роботи не відповідає вимогам або логіці дослідження теми;
- робота недбало оформлена, з недотриманням технічних вимог.

Курсові роботи підлягають перевірці на академічну доброчесність, що передуює всім іншим процедурам розгляду. У разі, якщо за результатами перевірки встановлено коректність посилань на першоджерело для текстових та/або ілюстративних запозичень, то робота вважається такою, що пройшла внутрішнє рецензування і допускається до захисту. Перевірку здійснюють висококваліфіковані науково-педагогічні працівники, призначені завідувачем кафедри.

У разі виявлення факту порушення академічної доброчесності, зокрема, наявності в роботі текстових запозичень без посилання на джерела, призначена особа подає вмотивовані висновки та звіт на засідання кафедри,

яка ухвалює остаточне рішення у вигляді надання дозволу до захисту роботи, відправлення роботи для доопрацювання (або про видачу іншого варіанту завдання для курсової роботи), або відхилення без права подальшого розгляду.

Автор, не згодний з результатами перевірки тексту курсової роботи на унікальність, у триденний термін після їх оголошення має право подати апеляцію на ім'я ректора. Наказом ректора створюється комісія, яка формує остаточні висновки про дотримання автором курсової роботи академічної доброчесності.

Відповідальність за порушення академічної доброчесності визначена Положенням про академічну доброчесність у ДЗВО «Університет менеджменту освіти» (http://umo.edu.ua/images/content/document/norm_2/Положення_про_доброчесність.pdf).

Захист курсових робіт проводиться публічно перед комісією у складі не менше трьох викладачів кафедри. Комісія на закритому засіданні обговорює результати захисту курсових робіт кожним здобувачем вищої освіти і більшістю голосів ухвалює рішення щодо оцінювання роботи. Оцінки оприлюднюються у присутності здобувачів вищої освіти.

У разі незгоди із результатами захисту курсової роботи здобувач вищої освіти в день оголошення оцінки може звернутися до комісії, яка проводила оцінювання, із заявою. Рішення щодо висловленої здобувачем незгоди приймає комісія.

Роботи, що мають наукову і практичну цінність, рекомендуються кафедрою для написання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи з даної теми.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Оцінка захисту курсової роботи є комплексною. Оцінювання результатів виконання та захисту курсової роботи здійснюється комісією за критеріями табл.1, відповідно до рейтингової системи, наведеної в табл. 2.

Таблиця 1

Критерії оцінювання курсової роботи

Елементи курсової роботи	Критерії оцінювання	Макс. кільк. балів
Вступ	– актуальність і постановка проблеми; – аналіз розробки проблеми; – чіткість і логічність формулювання об'єкту, предмету, мети, завдань; – методи дослідження, їх відповідність меті та завданням	10
Основна частина	– ґрунтовність розкриття завдань дослідження; – доцільність і рівень використання джерел;	45

Елементи курсової роботи	Критерії оцінювання	Макс. кільк. балів
	– відповідність змісту параграфу плану курсової роботи; – логіка викладу матеріалу; – наявність науково сформульованих власних думок, відповідність науковому стилю; – використання зазначених у вступі методів; – відповідність змісту сучасним науковим дослідженням з обраної проблеми	
Висновки	– відповідність висновків поставленим меті та завданням; – адекватність та обґрунтованість висновків	5
Список використаних джерел та літератури	– кількість літературних джерел; – наявність сучасних актуальних джерел з досліджуваної проблеми (за останні 5 років); – відповідність оформлення списку використаних джерел бібліографічним вимогам	5
Оформлення роботи	– відповідність вимогам до оформлення курсових робіт (шрифт, обсяг, цитування та посилання на джерела, таблиці, рисунки, додатки тощо)	5
Публічний виступ	– уміння чітко, з дотриманням регламенту, ясно та стисло викласти результати дослідження, володіння культурою презентації	10
Презентація до захисту	– відображення результатів дослідження у наочних засобах, якість мультимедійної презентації	10
Відповіді	– обґрунтовані відповіді на запитання членів комісії	10
Подання роботи на кафедру	– подання роботи на кафедру у зазначений термін	10
Всього		100

Таблиця 2

Відповідність рейтингової оцінки
в балах оцінці за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	при дотриманні здобувачем всіх вимог до написання роботи, вільному володінні опрацьованим матеріалом, глибокому розумінні проблем, поставлених у роботі,

			вмінні робити висновки та чітко відповідати на поставлені під час захисту питання
82-89	добре	B	виставляється у тих випадках, коли здобувач освіти демонструє високий рівень володіння проблемою дослідження, логічно, послідовно і аргументовано відстоює її концептуальний зміст, але при відповідях на додаткові питання відчуває труднощі. Також у роботі можуть бути допущені незначні помилки в оформленні, не досить глибоке розуміння окремих питань роботи при захисті
75-81		C	
64-74	задовільно	D	виставляється у тих випадках, коли здобувач освіти хоча і демонструє досить (або відносно) добре володіння проблемою дослідження, логічно, послідовно і аргументовано відстоює її концептуальний зміст, але при відповідях допускає помилкові твердження, або в тексті виявляються порушення при оформленні наукового апарату роботи, стилістичні та інші помилки
60-63		E	
35-59	незадовільно	FX	виставляється в ситуаціях, коли виявляється несамотійність виконання курсової роботи, некомпетентність в досліджуваній здобувачем проблемі, при поганому захисту курсової роботи, недбалому і неакуратному її оформленні
0-35		F	

ДОДАТКИ

Додаток А

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

1. Андрагогічний підхід у підготовці ...
2. Андрагогічний потенціал інформальної освіти.
3. Андрагогічний супровід процесу самоосвіти дорослих.
4. Андрагогічні засади організації інклюзивного навчання дорослих.
5. Андрагогічні засади організації мовної освіти дорослих.
6. Андрагогічні засади професійного розвитку фахівців в умовах післядипломної освіти.
7. Андрагогічні особливості організації STEAM-освіти для дорослих.
8. Андрагогічні принципи організації дистанційного навчання.
9. Генеза освіти дорослих в Україні.
10. Деонтологічні засади діяльності андрагога.
11. Інтерактивні методи навчання в освіті дорослих.
12. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті дорослих.
13. Кар'єрний коучинг в освіті дорослих.
14. Коучинг в освітньому контексті підготовки андрагогів.
15. Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності дорослих.
16. Методи фасилітації в освіті дорослих.
17. Методичні засади коучингової підтримки дорослих на різних етапах особистісно-професійного самовизначення і самореалізації.
18. Організація групової роботи в навчанні дорослих.
19. Організація дистанційного навчання дорослих в умовах цифрової трансформації суспільства.
20. Організація неформальної освіти дорослих в умовах територіальних громад.
21. Організація проєктної діяльності у навчанні дорослих.
22. Організація самоосвітньої діяльності дорослих в умовах дистанційного навчання.
23. Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти.
24. Організація тренінгової діяльності в навчанні дорослих.
25. Освітній потенціал коучингової діяльності у підготовці майбутнього викладача закладу вищої освіти.
26. Особливості мотивації навчальної діяльності дорослих здобувачів.
27. Особливості оцінювання навчальних досягнень дорослих.
28. Особливості професійної адаптації дорослих в умовах навчання в Університеті третього віку.
29. Особливості формування громадянської компетентності у процесі професійної підготовки.
30. Особливості формування громадянської свідомості ...
31. Особливості формування лідерських якостей у майбутніх ...
32. Особливості формування соціальної компетентності майбутніх ...

33. Підготовка андрагогів до роботи з різними категоріями дорослого населення.
34. Підготовка викладачів закладів вищої освіти до роботи в умовах інклюзивної освіти.
35. Підготовка майбутніх викладачів закладів вищої освіти до кураторства.
36. Проєктування індивідуальної освітньої траєкторії дорослого.
37. Професійна підготовка майбутнього андрагога в освітньому середовищі університету.
38. Психологічні умови подолання професійного вигорання викладачів закладів вищої освіти.
39. Психолого-андрагогічний супровід професійного розвитку фахівців у системі післядипломної освіти.
40. Психолого-педагогічний потенціал тренінгових технологій в освіті дорослих.
41. Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації в умовах воєнного стану.
42. Психолого-педагогічні особливості навчання дорослих у віртуальному освітньому середовищі.
43. Розвиток андрагогічної компетентності викладачів закладів вищої освіти.
44. Розвиток готовності викладачів закладів вищої освіти до формування національної свідомості та патріотизму учнівської/студентської молоді.
45. Розвиток дидактичної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
46. Розвиток дослідницької компетентності дорослих.
47. Розвиток емоційного інтелекту дорослих у процесі навчання.
48. Розвиток емоційного інтелекту дорослих у системі неперервної освіти.
49. Розвиток критичного мислення дорослих у процесі навчання.
50. Розвиток критичного мислення дорослих у процесі неформальної освіти.
51. Розвиток лідерських якостей дорослих у процесі навчання.
52. Розвиток лідерського потенціалу майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі вивчення
53. Розвиток медіаграмотності дорослих у процесі неформальної освіти.
54. Розвиток навичок публічного виступу у дорослих здобувачів.
55. Розвиток педагогічної майстерності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки.
56. Розвиток педагогічної майстерності викладачів в умовах неформальної освіти.
57. Розвиток підприємницької компетентності дорослих у неформальній освіті.
58. Розвиток професійної компетентності засобами корпоративного навчання.
59. Розвиток рефлексивних здібностей майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

60. Розвиток світоглядного та культурного самовизначення майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
61. Розвиток фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти.
62. Тенденції розвитку освіти дорослих в ... (країна за вибором).
63. Технології змішаного навчання в освіті дорослих.
64. Технології коучингу в освіті дорослих.
65. Технології навчання дорослих у системі неформальної освіти.
66. Технології професійного консультування дорослих.
67. Технології розвитку креативного мислення дорослих.
68. Технології формування конфліктологічної компетентності дорослих.
69. Технології формування стресостійкості дорослих у процесі навчання.
70. Упровадження коучингових технологій в освіті дорослих.
71. Формування андрагогічної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
72. Формування андрагогічної культури майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
73. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
74. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
75. Формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до професійного саморозвитку.
76. Формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до інноваційної діяльності.
77. Формування готовності майбутніх викладачів закладів вищої освіти до міжнародної академічної мобільності.
78. Формування дослідницької компетентності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
79. Формування екологічної культури здобувачів вищої освіти у процесі вивчення ...
80. Формування емпатійної культури у майбутніх ...
81. Формування естетичної культури майбутніх ... у системі фахової підготовки.
82. Формування інклюзивної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
83. Формування інформаційної компетентності в майбутніх ...
84. Формування компетентності особистісного самовдосконалення майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
85. Формування комунікативної компетентності майбутніх ... на етапі адаптації до педагогічної діяльності
86. Формування комунікативної культури майбутніх ... у процесі фахової підготовки.

87. Формування конкурентоспроможності майбутніх ... у процесі магістерської підготовки.
88. Формування конфліктологічної культури майбутнього викладача закладу вищої освіти на основі технології коучингу.
89. Формування корпоративної культури ... у процесі магістерської підготовки.
90. Формування креативності майбутніх у процесі фахової підготовки.
91. Формування культури ділового спілкування майбутніх... у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.
92. Формування культури логічного мислення майбутніх ... у процесі вивчення ... дисциплін.
93. Формування культури навчання впродовж життя майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
94. Формування культури професійного спілкування майбутніх ...у процесі вивчення Дисциплін.
95. Формування культурної обізнаності та самовираження майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
96. Формування культурологічної компетентності майбутніх у процесі фахової підготовки.
97. Формування лідерської компетентності майбутніх у процесі фахової компетентності.
98. Формування медіаграмотності майбутніх ... у процесі професійної підготовки
99. Формування медіаграмотності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
100. Формування методичної культури майбутніх ... у процесі професійної підготовки.
101. Формування міжкультурної компетентності дорослих у процесі навчання.
102. Формування міжкультурної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах інтернаціоналізації вищої освіти.
103. Формування мовної компетентності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
104. Формування навичок тайм-менеджменту у дорослих.
105. Формування організаційних здібностей майбутніх викладачів закладів вищої освіти засобами інтерактивного навчання.
106. Формування патріотизму як компоненту національної ідентичності у майбутніх викладачів закладів вищої освіти.
107. Формування підприємницької компетентності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
108. Формування професійних цінностей майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
109. Формування професійних якостей майбутніх ... у процесі фахової підготовки.

110. Формування професійно-ціннісних орієнтацій майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
111. Формування професійного іміджу майбутніх ... у процесі фахової підготовки
112. Формування професійної етики майбутніх у процесі фахової підготовки.
113. Формування професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти засобами використання технологій проблемного навчання.
114. Формування професійної компетентності майбутніх ... спеціальності ...
115. Формування професійної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти засобами дистанційного навчання.
116. Формування професійної культури майбутніх ...
117. Формування рефлексивної компетентності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
118. Формування самоосвітньої компетентності майбутніх ... у процесі професійної підготовки.
119. Формування соціально-правової компетентності майбутніх ...у процесі професійної підготовки.
120. Формування соціальної компетентності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
121. Формування соціокультурної компетентності майбутніх ... у процесі професійної підготовки.
122. Формування стресостійкості майбутніх в умовах університету.
123. Формування толерантності у майбутніх ... у процесі професійної підготовки.
124. Формування управлінської компетентності майбутніх у процесі фахової підготовки.
125. Формування цифрової компетентності дорослих в умовах неформальної освіти.
126. Формування цифрової компетентності дорослих в умовах смарт-освіти.
127. Формування цифрової компетентності майбутніх ... засобами веборієнтованих систем підтримки освітньої діяльності.
128. Формування цифрової компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти в умовах діджиталізації освіти.
129. Формування ціннісно-сміслової компетентності майбутніх ... у процесі фахової підготовки.
130. Формування soft skills майбутніх ... у процесі фахової підготовки.

Додаток Б

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
 ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
 НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
 ПСИХОЛОГІЇ
Кафедра педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти

Допущено до захисту

«__» _____ 20__ р

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «**Основи андрагогіки**»

на тему «**Розвиток фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти**»

Виконав (ла):

здобувач (ка) вищої освіти групи ПВШ-23-Г1
 заочної форми навчання
 Говорун Олена Вікторівна

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
 Приходькіна Н.О.

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(ППП)
_____	_____
(підпис)	(ППП)
_____	_____
(підпис)	(ППП)

Київ 2023

Додаток В

**ОРІЄНТОВНИЙ ЗРАЗОК ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ АНДРАГОГІКИ»
НА ТЕМУ: «РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОРΟΣЛИХ У
ПРОЦЕСІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ»**

ЗМІСТ	
ВСТУП	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ	6
2. ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ	14
3. НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОРΟΣЛИХ	22
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	37

**ОРІЄНТОВНИЙ ЗРАЗОК ВСТУПУ ДО КУРСОВОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ АНДРАГОГІКИ»
НА ТЕМУ: «РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ДОРΟΣЛИХ
У ПРОЦЕСІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ»**

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження розвитку фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти обумовлена суттєвими трансформаціями у фінансовому секторі та зростаючою роллю фінансової компетентності в житті сучасної людини. В умовах стрімкого розвитку фінансових технологій, появи нових фінансових інструментів та послуг, глобальних економічних викликів особливого значення набуває здатність дорослого населення ефективно управляти особистими фінансами та приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Низький рівень фінансової грамотності значної частини дорослого населення призводить до неефективних фінансових рішень, надмірної закредитованості, вразливості до фінансових шахрайств та загального погіршення фінансового добробуту громадян. Традиційна формальна освіта не завжди встигає адаптуватися до динамічних змін у фінансовій сфері, тоді як неформальна освіта забезпечує необхідну гнучкість, практичну орієнтованість та індивідуальний підхід у навчанні дорослих основам фінансової грамотності.

Розвиток фінансової грамотності через неформальну освіту сприяє формуванню культури відповідального фінансового поведіння, що має стратегічне значення для економічної стабільності суспільства. В умовах економічної нестабільності та кризових явищ зростає потреба у формуванні у дорослих навичок фінансового планування, заощадження та інвестування, що найефективніше реалізується саме через програми неформальної освіти.

Особливої актуальності набуває дослідження механізмів розвитку фінансової грамотності дорослих у контексті цифровізації фінансових послуг та розвитку фінтех-індустрії. Це вимагає від дорослих людей постійного

оновлення знань та навичок користування сучасними фінансовими інструментами та технологіями.

Таким чином, дослідження особливостей розвитку фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти є актуальним науково-практичним завданням, вирішення якого сприятиме підвищенню фінансового благополуччя громадян та зміцненню економічної безпеки держави в цілому.

Ступінь розробки проблеми. Проблема розвитку фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти знайшла відображення у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичні основи фінансової грамотності та її значення для суспільного розвитку досліджували Т. Кізима, А. Незнамова, С. Юрій, І. Ломачинська. Науковці розкрили сутність поняття "фінансова грамотність", визначили її структурні компоненти та функції в сучасному суспільстві.

Андрагогічні аспекти навчання дорослих глибоко висвітлені у працях С. Змійова, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, О. Аніщенко. Вчені обґрунтували принципи та особливості навчання дорослих, розробили методологічні підходи до організації освітнього процесу з урахуванням специфіки дорослої аудиторії. Питання організації неформальної освіти дорослих досліджували О. Василенко, О. Огієнко, Л. Сігаєва, Н. Павлик. У їхніх роботах розкрито сутність неформальної освіти, її характерні ознаки та роль у розвитку компетентностей дорослого населення.

Проблематику фінансової освіти дорослих у міжнародному контексті вивчали Т. Смовженко, А. Кузнєцова, О. Блискавка. Дослідники проаналізували світовий досвід організації фінансової просвіти населення та можливості його адаптації в українських реаліях. Особливості розвитку фінансової грамотності в умовах цифровізації економіки досліджували М. Дубина, О. Костюченко, В. Міщенко. Науковці зосередили увагу на викликах та можливостях, які створюють сучасні фінансові технології для фінансової освіти дорослих.

Водночас, незважаючи на значний науковий доробок, питання розвитку фінансової грамотності дорослих саме у процесі неформальної освіти потребує подальшого дослідження. Це і обумовило вибір нашої теми: «Розвиток фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати особливості розвитку фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-педагогічної літератури визначити сутність та зміст поняття «фінансова грамотність», визначити її структуру та компоненти.
2. Охарактеризувати принципи, закономірності, методологічні підходи та психологічні аспекти навчання дорослих.
3. Розкрити особливості організації неформальної освіти дорослих та обґрунтувати її роль у розвитку фінансової грамотності дорослих.

Об'єкт дослідження – процес розвитку фінансової грамотності дорослих.

Предмет дослідження – особливості розвитку фінансової грамотності дорослих у процесі неформальної освіти.

Відповідно до мети і завдань дослідження було використано комплекс **методів дослідження**: ***теоретичні***: аналіз, синтез, порівняння та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження для розкриття сутності основних понять дослідження; систематизація та класифікація для визначення структурних компонентів фінансової грамотності; теоретичне моделювання для обґрунтування особливостей розвитку фінансової грамотності дорослих у неформальній освіті; ***емпіричні***: вивчення та узагальнення педагогічного досвіду з питань організації неформальної освіти дорослих; аналіз навчально-методичної документації та освітніх програм з розвитку фінансової грамотності.

**ПРИКЛАД
ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015
(набрали чинності з 01 липня 2016 р.)**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
КНИГИ	
Один автор	Скидан О. В. Аграрна політика в період ринкової трансформації : монографія. Житомир : ЖНАЕУ, 2008. 375 с.
Два автора	Крушельницька О. В., Мельничук Д. П. Управління персоналом : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ, 2005. 308 с.
Три автора	Скидан О. В., Ковальчук О. Д., Янчевський В. Л. Підприємництво у сільській місцевості : довідник. Житомир, 2013. 321 с.
Чотири автори	Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А. Київ : Укراгропромпродуктивність, 2006. 106 с. Основи марикультури / Грициняк І. І. та ін. Київ : ДІА, 2013. 172 с.
П'ять і більше авторів	Екологія : навч. посіб. / Б. В. Борисюк та ін. Житомир, 2003. 174 с. Методи підвищення природної рибопродуктивності ставів / Андрющенко А. І. та ін. ; за ред. М. В. Гринжевського. Київ, 1998. 124 с.
Колективний автор	Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. III Міжнар. наук.-практ. конф. / Житомир. нац. агрокол. ун-т. Житомир : Полісся, 2015. 648 с.
Багатотомне видання	Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В. В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с. Фауна України. В 40 т. Т. 36. Інфузорії. Вып. 1. Сукторії (Ciliophora, Suctorea) / И. В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.
За редакцією	Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів / за ред. І. Я. Коцюмбаса. Львів : Тріада плюс, 2006. 360 с.

Автор і перекладач	Котлер Ф. Основы маркетинга : учеб. пособие / пер. с англ. В. Б. Боброва. Москва, 1996. 698 с. Брігхем Є. В. Основи фінансового менеджменту / пер. з англ. В. Біленького та ін. Київ : Молодь, 1997. 998 с.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ	
Розділ книги	Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. Основи аграрного підприємництва / за ред. М. Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5–15.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Зінчук Т. О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. II Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : Полісся, 2014. С. 103–108. Скидан О. В., Судак Г. В. Розвиток сільськогосподарського підприємництва на кооперативних засадах. Кооперативні читання: 2013 рік : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 4–6 квіт. 2013 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2013. С. 87–91.
Статті з продовжуючих та періодичних видань	Якобчук В. П. Стратегічні пріоритети інноваційного розвитку підприємництва в аграрній сфері. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Економіка. 2013. Вип. 148. С. 31–34. Масловська Л. Ц., Савчук В. А. Оцінка результативності і ефективності виробництва органічної агропродовольчої продукції. Агросвіт. 2016. № 6. С. 23–28. Акмеологічні засади публічного управління / Є. І. Ходаківський та ін. Вісник ЖНАЕУ. 2017. № 1, т. 2. С. 45–58. Dankevych Ye. M., Dankevych V. Ye., Chaikin O. V. Ukraine agricultural land market formation preconditions. Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis. 2017. Vol. 65, №. 1. P. 259–271.
ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ	
Книги	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Товарна інноваційна політика : підручник. Суми : Університетська книга, 2007. 281 с. URL: ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf (дата звернення: 10.11. 2017).
Законодавчі документи	Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18 (дата

	звернення: 02.11.2017).
	Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : проект / М-во аграр. політики та продовольства України. URL: http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822 (дата звернення: 13.10.2017).
Періодичні видання	Клітна М. Р., Брижань І. А. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні. Ефективна економіка. 2013. № 10. URL: http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvnaekonomika&s=ua&z=2525 (дата звернення: 12.10.2017). Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician). 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf (Last accessed: 02.11.2017). Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. Journal of Popular Culture. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.
Сторінки з веб-сайтів	Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? Екологія життя : веб-сайт. URL: http://www.eco-live.com.ua (дата звернення: 12.10.2017).

ІНШІ ДОКУМЕНТИ	
Законодавчі і нормативні документи (інструкції, накази)	Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень : Закон України від 5 жовт. 2017 р. № 2164. Урядовий кур'єр. 2017. 9 листоп. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом М-ва фінансів України від 20 квіт. 2015 р. № 449. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 51. С. 21–42. Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. Вища школа. 2017. № 7. С. 106–107
Стандарти	ДСТУ ISO 9001: 2001. Системи управління якістю. [Чинний від 2001-06-27]. Київ, 2001. 24 с. (Інформація та документація). СОУ–05.01-37-385:2006. Вода рибогосподарських підприємств. Загальні вимоги та норми. Київ : Міністерство аграрної політики України, 2006. 15 с. (Стандарт Мінагрополітики України)
Патенти	Комбайн рослинозбиральний універсальний : пат. 77937 Україна : МПК A01D 41/02, A01D 41/04, A01D 45/02. № а 2011 09738 ; заявл. 05.08.2011 ; опубл. 11.03.2013, Бюл. № 5.
Авторські свідоцтва	А. с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.
Дисертації, автореферати дисертацій	Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : дис. ... д-ра с.-г. наук : 03.00.16 / Житомир. нац. агроекол. ун-т. Житомир, 2011. 392 с. Романчук Л. Д. Оцінка джерел надходження радіонуклідів до організму мешканців сільських територій Полісся України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра с.-г. наук : 03.00.16. Житомир, 2011. 40 с.

Препринти	Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сплошной Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль : Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7 с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС ; 06-1).
-----------	---